

1975-2011 YILLARI ARASINDA RESİM/SANAT DERSLERİNİN DEĞİŞEN ADI VE İÇERİĞİNİN DERS SAATİ ÖLÇEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF CHANGING THE NAME AND CONTENT OF ARTS AND CRAFTS/ART AND COURSES BY THE TIME OF COURSES FROM 1975 TO 2011

Dr. Eylem TATAROĞLU

Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

Görsel Sanatlar ve Tasarım Bölümü

etataroglu@baskent.edu.tr

ÖZ

Sanat dersleri, Türkiye’de özellikle II. Meşrutiyet ile başlayan eğitim reformuyla birlikte, 21. yüzyıl başlarına kadar Türkiye şartlarına ve değişen eğitim paradigmalarına göre isim ve içerik değişikliklerine ek olarak ders saatlerinde de değişikliğe gidildiği bir süreci yaşamıştır.

Bu çalışmanın amacı, geçmişten bugüne sanat derslerinin ilköğretim ve ortaöğretimdeki ders adı ve içeriklerine kısaca değinerek ders saati ölçeğinde dersin geçirdiği ve geçirmekte olduğu evrimi gözler önüne sermektir. Bu yolla, sanat eğitimindeki gereklilikler, ihtiyaçlar ve mecburiyetlerin vurgulu bir şekilde anımsanacağına inanılmaktadır.

Bu çalışmada literatür taraması yapılmış ve çalışma genel tarama modeline göre hazırlanmıştır. Elde edilen veriler tablolar hâlinde yeniden düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Resim, Resim-İş, Sanat Eğitimi, Görsel Sanatlar Eğitimi.

ABSTRACT

Art Courses passed a process in which amendment of name and content, and besides course hours was made according to conditions of Turkey and changing education paradigms especially with education reforms started with II. Constitutional Monarchy until early of 21st century in Turkey.

The purpose of this study is to display the evolution which the course evolved and evolving on the scale of course hours touching briefly to the names and contents of the art courses in primary and secondary education from past to present. By this way, it is believed that requirements, necessities and obligations will be recalled in a stressed form.

Literature review has been made in this study and the study has been prepared according to the general reviewing model. The acquired data has been reorganized in tabular.

Key Words: Art, Painting, Painting-Craft, Art Education, Visual Arts Education.

1795-2011 RESİM/SANAT DERSLERİNİN DEĞİŞEN ADI VE İÇERİĞİNİN DERS SAATİ ÖLÇEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bulunduğu eğitim kademesine göre farklı isimlerle anılan, 2010 eğitim-öğretim yılında ilköğretim ve ortaöğretimdeki ortak adıyla görsel sanatlar dersinin Türk millî eğitimi içindeki yeri; dersin programlarda var olma biçimi, içeriği, ders saati, öğretmen yeterlilikleri, fiziksel çevre koşulları vb. eğitim bileşenleri açısından çokça tartışılmış ve ihtiyaçlara uygun, çağdaş bir eğitimin parçası olarak sanat eğitiminin gerekliliği her tartışmanın ve raporun bir parçası ve sonucu olarak karşımıza çıkmıştır.

İlköğretim ve ortaöğretimdeki sanat derslerinin ders saati, içeriği ve isimlendirilmesi ile ilgili olarak elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1.1. 1795- 1923 DÖNEMİ

Osmanlıda resim alanında yapılan çalışmalar minyatür ve tezhip sanatları idi. Minyatür ve tezhip sanatçıları usta-çırak geleneğine göre yetiştirilirdi ve o dönemin gereksinimleri doğrultusunda az sayıda olurdu (Etike, 2001:38). Derinlik, ışık, gölge ve değer öğeleri olmayan bu iki boyutlu sanatlar, aynı zamanda kitap süsleme amacı taşıdıkları için öğretim alanına girememiştir.

18. yüzyılın sonlarında yenileşme hareketleri ve Batı'ya açılma ile Batılı anlamda resim Türkiye'ye girmiştir. Ordunun teknik alanda gelişimini sağlayacak bir araç görevini üstlenerek Türkiye'ye giren resim, 1795'te öğretime başlayan Mühendishane-i Berri-i Hümayun'un programına da ders olarak konulur (Etike, 2001:39).

1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldıran II. Mahmut, 1834'te Mekteb-i Harbiyeyi (Harp Okulu) kurar. Harbiye'nin programlarında da resim dersleri vardır. Bu programdaki dersin adı **Perspektif ve Resimdir** (Etike, 2001:42).

1.1.1. Güzel Sanatlar Akademisi: II. Mahmut Döneminde başlayan yenileşme hareketleri ile Mühendishane ve Harp Okulu programlarına resim derslerinin girmesini takiben, 19. yüzyılın sonlarında 1883'te "Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi" Osman Hamdi Bey'in çabalarıyla açılır. Programda, insan vücudu ve tabiat resmi ile perspektif ve yağlı boyaya ağırlık verilir (Etike, 2001:43). Bu okul bir erkek okuludur. Toplumsal gelişmeler doğrultusunda kızların eğitimi önem kazanır ve 1914'te "İnas Sanayi-i Nefise Mektebi" kurulur. 1925'te ise kız ve erkek okulları birleştirilir (Etike, 2001:45).

1909-1910 eğitim-öğretim yılında uygulanmak üzere İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan ve Meclis-i Maarif (Millî Eğitim Kurulu=Talim Terbiye Kurulu) tarafından kabul edilen idadilerin (liselerin) müfredat programlarında görsel sanatlar eğitimi (resim eğitimi) dersleriyle ilgili olarak şu bilgiler yer almaktadır: “Lise ve ortaokullarda resim dersinin ciddiyetle öğretilmesi için ilk olarak resim öğretmenlerinin bilgili ve Sanayi-i Nefise Mektebinden mezun ve resim tekniğini bilen, resim sanatının genel kurallarından olan ‘perspektif tekniği, gölge usulü, leke’ hakkında mükemmel bir bilgiye sahip olması gerekir.”

Rüştiyenin (ortaokul) üçüncü senesinde gölgeli modellerden (objeler) çalışmalar yapılacak, şekillerin büyütülüp küçültülmesi yöntemi gösterilecek, çeşitli geometrik şekiller hakkında bilgi verilecek, pergel ve cetvel gibi aletlerin kullanılması öğretilecektir.

İdadi (lise) sınıflarında okutulacak resim derslerinde küp, küre, yarımküre, silindir, piramit gibi biçimlerin yanı sıra, tahtadan yapılmış çeşme, köprü gibi modellerden çalışmalar yaptırılacaktır (Özsoy, 2003:70).

1915’te Tedrisat-ı İptidaiye Müfredat Programında (İlköğretim İçerik ve Uygulama) Resim ve Elisheri bölümlerini Baltacıoğlu hazırlamıştır. Baltacıoğlu, körü körüne ezber anlayışını yıkan bir öğretimin “sezgici (intuitif)” olması ilkesini benimsemiştir. Baltacıoğlu’nun resim dersi için geliştirdiği amaç, çocuğun özgürlüğünü yaşaması ve yaratıcılığını geliştirmesidir. Bu düşünce içinde doğa, resim derslerinin konusu olmuştur. Öğrencilerin tekniği öğrenirken bir modeli kopya etmesi yerine, kendi gözlemlerini yorumlayarak özgün sonuçlara ulaşması istenmektedir (Kurtuluş, 2000:23).

Kurtuluş (2000) çalışmasında, Baltacıoğlu’nun resim öğretimine ilişkin ilkelerini şöyle aktarmaktadır:

“1) Çocuğun çocuk olarak gelişmesi 2) Çocuğun toplumun bir bireyi olarak gelişmesi 3) Plastik mesleklere alıştırmak 4) Her türlü mekaniksellikten kaçınmak 5) Ölü eğitim gelenekleri ile savaşmak” (s.33)

1.2. 1923- 1950 DÖNEMİ

Cumhuriyet’in ilanı ve takip eden yıllardaki eğitim paradigması “yeni insan modeli”ni yetiştirmeye odaklanmıştır.

Atatürk, 1924’te eğitimde pragmatizmin kurucusu olan John Dewey’i Türkiye Eğitim Bakanlığının çağrılı misafiri olarak davet eder. John Dewey, iki aylık gözlem sürecinden sonra yayımladığı rapor ile Türk eğitim sistemine ve özellikle de sanat eğitimine tartışmasız

yoğun katkılar yapar. Kurtuluş (2000), çalışmasında bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Sanat eğitimi siyasasında etkili olan düşünceler Atatürk’ün çağdaş uygarlığa ulaşmak için bilimi öncü sayan görüşlerini paylaşan Baltacıoğlu, Tonguç ve ayrıca Türkiye’ye eğitim konusunda rapor hazırlamak üzere çağrılan yabancı uzmanlar çerçevesinde olmuştur.” (s. 21)

1926’da ise Leipzig Pedagoji Enstitüsü profesörlerinden Stiehler ve Frey, resim ve eliş öğretmenleri için “İş İlkelerine Dayalı Öğretim Kursu” açmak için Türkiye’ye gelmişlerdir (Kurtuluş, 2000:21).

1932’ye kadar Türkiye’de resim öğretmeni yetiştiren belli başlı bir kurum yoktur. İlk resim öğretmenleri, kısıtlı olarak resim eğitimi yöntemleri verilen Sanayi-i Nefise Mektebi ve askerî okul kökenlidir. 1932-1933 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü çatısı altında Resim Şubesi ve İş Şubesi olarak iki ayrı bölüm açılmıştır.

1932’de kurulan halk evleri, yaygın bir sanat eğitimi hareketi başlatmıştır. 1940’dan itibaren köy enstitülerinde sanat eğitimi ile donanmış eğitimciler ve sanatçılar yetişmesini sağlayan bir eğitim gerçekleştirilmiştir (Kurtuluş, 2000:22).

İsmail Hakkı Tonguç (1932), okullarımızdaki resim derslerinin çok acınacak durumda ve Avrupa’dan yaklaşık elli yıl geride olduğunu belirtmektedir. (s. 12) Okullarımızda bu dersleri öğrencilerin sevmediğini, öğretmenlerin de resimden bir eğitim aracı olarak yararlanmayı bilmediklerini belirtir.

Tonguç, Avrupa’daki gelişmeler sonucu biçimlenen yeni resim dersi amaçlarına ilişkin şunları düşünmektedir: “Resim derslerinin amacı, görme etkinliğini sürekli kılarak öğrencinin bir konuyu resimle anlatabilecek yeteneklerini geliştirmek, imgelemine, yaratıcılığını geliştirmeye yönelik çalışmalar yaptırmak, sanatla ilgili konularda yargılama yapabilecek yetilerini duyarlı kılmak, öğrenciyi doğanın güzelliklerini duyumsayacak güçlerle donatmak, onlarda biçimlendirme yetilerini güçlendirmek, öğrenciyi güzel sanat yapıtlarıyla karşı karşıya getirerek estetik kişiliklerini oluşturmaktır.” (Etike, 2001:82)

İsmail Hakkı Tonguç’un resim eğitimi tarihi açısından en önemli işlevi, Türkiye’ye ilk kez resim öğretmeni yetiştirme sorununu sanatçı eğitiminden bağımsız olarak gündeme getirip bu konuda bilinçli ve düzenli bir çaba harcaması ve bunu gerçekleştirmiş olmasıdır (Etike, 2001:85).

1.3. 1950-1960 DÖNEMİ

1.3.1. 1948 İlkokul Resim-İş Programı: Resim-iş dersinin amaçları, öğrencinin kendini ifade etme becerileri ve estetik duyguların geliştirilmesi; öğrencilere işin sevdirmesi ve sanat değeri olan eşyayı tanıma yetisi kazandırılması; öğrencinin bağımsız, yapıcı ve yaratıcı kişilik geliştirmelerine yardım edilmesi; öğrencilere planlı çalışma, yardımlaşma ve dayanışma alışkanlıklarının kazandırılması; yaşadıkları çevreyi güzelleştirme isteğinin uyandırılması ve topluma yararlı olma ülküsünün aşılmasıdır.

Programda resim-iş dersinin diğer derslerin yardımcısı olması öngörülmektedir. 1948 İlkokul Programının Resim-İş Dersi Bölümü, çerçeve program özelliği taşımaktadır. Bireysel farklılıklara dayanan özgün anlatım olanağının oluşturulması beğeni düzeyinin yükseltilmesi gibi amaçlar taşıyan program, hem sanat yoluyla eğitim anlayışını hem de tekniğin öğretilmesi şeklinde beceri eğitimini barındırmaktadır (Kurtuluş, 2000:34-37).

Tablo 1: 1948 İlkokul Resim-İş Dersi Haftalık Ders Çizelgesindeki Ders Yüğü

Dersler	Birinci Devre			İkinci Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Resim-İş	4	4	4	2	2
Ders Saatleri Toplamı	26	26	26	26	26

Kaynak: Binbaşıoğlu, 1999:167; Aktaran: Kurtuluş, 2000:33.

1.3.2. 1951 Ortaokul Programı: 1949'da ortaokul programlarına "iş bilgisi dersi" konmuştur. 1970'e kadar başka bir değişiklik yapılmamıştır (Telli, 1990:19-21; Aktaran: Kurtuluş, 2000:37).

Resim dersinin amaçları, öğrencilere tasarım ve imgelemlerini ifade yetisi kazandırmak; öğrencilerde sanat eserleri konusunda duyarlılık ve estetik duygular geliştirmek ve öğrencileri bilgilendirmek; öğrencilere resim tekniklerini öğretmek, resim dersinin diğer derslerin öğrenilmesini desteklemesini sağlamak, öğrencilerin yararlı bir boş zaman uğraşısı edinmelerini sağlamak olarak belirlenmiştir. Programda, resim konuları ve teknikleri sınıflara dağıtılmamıştır. Bunların seçimini öğrencilerin yapısına uygun olarak öğretmenlerin planlaması istenmiştir (Ortaokul Programı, 1951:285-287; Aktaran: Kurtuluş, 2000:40).

1992-1993 eğitim-öğretim yılına kadar yürürlükte kalan bu programda, resim derslerinde öğrencilerin bilgilendirilmesi amacının yanında duyarlılık eğitimi yoluyla estetik duyguların

geliştirilmesi, düşünce ve duyguların anlatımına olanak verilmesi hedeflenmektedir. Programın temelinde “sanat yoluyla eğitim” baskındır (Kurtuluş, 2000:42).

Tablo 2: 1951 Ortaokul Resim Dersi ve İş Bilgisi Dersi Haftalık Ders Çizelgesindeki Ders Yükleri

Dersler		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Resim		1	1	1
İş Bilgisi	Tarım İşleri	1	1	1
	Ticaret İşleri	1	1	1
	El İşleri (Erkek)	2	2	2
	Ev İşleri (Kız)	2	2	2
Ders Saatleri Toplamı		32	32	32
Kaynak: Binbaşoğlu, 1999:167; Aktaran: Kurtuluş, 2000:33.				

1.3.3. 1952-1956 Lise (Ortaöğretim) Programı: 1952 yılına kadar liselerde sanat eğitimi ile ilgili ders görülmemektedir. 1952 lise programında resim, müzik ve sanat tarihi dersleri seçimsel derslerdir. 1956-1957 öğretim yılında liseler 3 yıla indirilmiş ve seçmeli dersler “resim, müzik ve yabancı dil” olarak belirlenmiştir.

Tablo 3: Lise Haftalık Ders Çizelgesindeki Resim-Müzik-Sanat Tarihi Ders Yüğü

Dersler	1952-1956				
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf Fen	4. Sınıf Ede.
Resim-Müzik veya Sanat Tarihi	2	2	2	2	2
Ders Saatleri Toplamı	32	32	32	32	32
Kaynak: MEB, 1972:124; Aktaran: Kurtuluş, 2000:45.					

1.3.4. 1957 Lise Resim Programı: Programın amaçları, genel kültür içinde sanat eğitimine gerekli yeri vermek; öğrencilerin resimle ifade yeteneklerini arttırmak; öğrencileri sanatla ilgili mesleklere hazırlamak; öğrencilerin resmi diğer derslerinde de bir ifade aracı olarak kullanmalarını sağlamak; öğrencilere boş zamanlarını yararlı bir şekilde kullanma olanağı vermek ve onların estetik duygularını geliştirmek olarak belirlenmiştir. Program açıklamaları, tabiattan resim, resim dersinin diğer derslerle ilgisi, perspektif bilgisi ve güzel sanatlara ait bilgilerden oluşmuştur (TD 1957/976; Aktaran: Kurtuluş, 2000:47).

Tablo 4: Lise Haftalık Ders Çizelgesindeki Resim Ders Yüğü

Dersler	1957-1970				
	1. Sınıf	2. Sınıf Fen	2. Sınıf Edebiyat	3. Sınıf Fen	3. Sınıf Edebiyat
Mecburi Seçime Tabi Dersler	2	2	2	1	1
Ders Saatleri Toplamı	33	33	33	33	32
Kaynak: MEB, 1972:124; Aktaran: Kurtuluş, 2000:45.					

1.4. 1960-1973 DÖNEMİ

1960- 1973 döneminde haftalık ders çizelgelerinde, ilkokullarda resim-iş dersi birinci devrede her sınıfta 4'er saat, ikinci devrede her sınıfta 2'şer saattir. Ortaokullarda resim dersi her sınıfta 1'er saat, iş bilgisi dersi 2'şer saattir. Liselerde seçmeli olan resim dersi her sınıfta 1'er saattir.

1.4.1. 1968 İlkokul Resim-İş Programı: Programa göre resim-iş dersinin amaçları, “öğrencilerin gözlemlerini, duygularını ve düşüncülerini resim-iş çalışmalarıyla ifade etmeleri; doğadaki ve sanattaki güzelliği görmeyi, değerlendirmeyi ve çirkinlikleri gidermeyi öğrenmeleri; el işi çalışmaları yoluyla yaratıcılıklarını ve iş yaparak kişiliklerini geliştirmeleri; işi sevmeleri; planlı çalışma ve yardımlaşma alışkanlığı kazanmaları; kendilerini tanımaları; topluma yararlı olma ülküsü kazanmalarıdır.” (İlkokul Programı, 1968:216; Aktaran: Kurtuluş 2000:82)

Önemli olan değişiklik ise Kurtuluş (2000) tarafından şöyle ifade edilmektedir: “Resim-iş dersinin diğer derslerin yardımcısı olması açıklamasının ‘resim-iş çalışmalarından yararlanma’ şeklinde değiştirilmiş olmasıdır.” (s.83)

Tablo 5: 1968 İlkokul Resim-İş Dersi Haftalık Ders Çizelgesindeki Ders Yüğü

Dersler	Birinci Devre			İkinci Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Resim-İş	4	4	4	2	2
Ders Saatleri Toplamı	26	26	26	26	26
Kaynak: Binbaşoğlu, 1999:167; Aktaran: Kurtuluş, 2000:81.					

1.4.2. 1962 Ortaokul Programı: 1951 Ortaokul Programındaki “Ortaokul Eğitim ve Öğretim İlkeleri” korunmuştur. 1970’de de deneme yapılan ortaokulların ders çizelgesinde resim ve iş dersleri şöyle yer almaktadır:

Tablo 6: 1970 Deneme Yapılan Ortaokulların Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi ve İş Dersleri

Dersler		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Resim		1	1	1
İş Bilgisi	Tarım Ticaret El İşleri (Erkek) Ev İşleri (Kız / Biçki, dikiş, ev idaresi, çocuk bakımı)	2	2	2
	Ders Saatleri Toplamı	32	32	32
Kaynak: TD 1970/1622; Aktaran: Kurtuluş, 2000:86.				

1.5. 1973-1983 DÖNEMİ

1973 tarihli 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden sonra, 8 yıllık uygulama başlatılmış ancak, tüm ilkokullar aynı anda temel eğitim okullarına dönüştürülmemiştir. Bu nedenle iki ayrı ders dağıtım uygulaması 1987’ye kadar sürmüştür.

1974-1975 eğitim-öğretim yılı ilkokul ve 1975-1976 yılında temel eğitim haftalık ders çizelgeleri yeniden düzenlenmiştir:

Tablo 7: 1974 ve 1976 İlkokul Resim-İş Dersi Haftalık Ders Çizelgesindeki Ders Yüğü

Dersler	1974 Haftalık Ders Çizelgesi					1975-1976 Temel Eğitim Haftalık Ders Çizelgesi				
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Resim-İş	3	3	3	2	2	1	1	1	2	2
Ders Saatleri Toplamı	35	35	35	35	35	25	25	25	25	25
Kaynak: TD 1974/1806; Aktaran: Kurtuluş, 2000:130.						Kaynak: TD 1975/1830; Aktaran: Kurtuluş, 2000:130.				

1973’te ortaokul haftalık ders çizelgesi yeniden düzenlenmiştir. Çizelgede resim ve iş dersleri şöyle yer almıştır:

Tablo 8: 1970 Ortaokulların Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi ve İş Dersleri

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Resim Dersi ve İş Dersleri	3 (1+2)	3 (1+2)	3 (1+2)
Ders Saatleri Toplamı	32	32	32
Kaynak: TD 1973/1740; Aktaran: Kurtuluş, 2000: 131.			

1974-1975'te ortaokul haftalık ders çizelgesi tekrar değişmiştir:

Tablo 9: 1974 Ortaokulların Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi ve Seçmeli Dersler

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Resim	1	1	1
Ders Saatleri Toplamı	26-(27)	26-(27)	26
Kaynak: TD 1974/1805; Aktaran: Kurtuluş, 2000:132.			

1974 yılında uygulamaya konan İş ve Teknik Eğitimi Programıyla ortaokullarda geleneksel el işi öğretimi terk edilmiştir. İş eğitiminde el sanatlarından endüstriyel sanatlara yönelinmiş, çağdaş bir iş eğitimi modeli oluşturmuştur (Kurtuluş, 2000:174).

1.6. 1983-1999 DÖNEMİ

Onbeşinci Millî Eğitim Şûrası'nda (1996) ilköğretim ve yönlendirme konusunda, ilköğretimin kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması; programların bütünlük ilkesine uygun olarak yeniden düzenlenmesi; haftalık ders programının çocukların buldukları gelişim basamaklarına elverişli şekilde düzenlenmesi kararı alınmıştır. Aynı bölümde, çocukların yaratıcılıkları ve ifade becerilerinin geliştirilmesi ile spor ve sanat eğitimine önem verilmesi ve bu eğitime ders dışı etkinliklerle ağırlık kazandırılması da benimsenmiştir (Kurtuluş, 2000:188).

1986-1987 ve 1987-1988 öğretim yılı ilköğretim okulu haftalık ders çizelgelerinde resim-iş ve iş eğitimi derslerinin dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 10: 1986-1987 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi ve İş Eğitimi Dersi

Dersler	1986								1987								
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	
Resim-İş	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	
İş Eğitimi	-	-	-	4	4	6	6	6	-	-	-	4	4	6	6	6	
Ders Saatleri Toplamı	30	30	30	30	30	36	36	36	30	30	30	30	30	33	33	33	
Kaynak: TD 1986/2216; Aktaran: Kurtuluş, 2000:197									Kaynak: TD 1987/2240								

1.6.1. 1992 İlköğretim Kurumları Resim-İş Programı: 1992-1993 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konan İlköğretim Kurumları Resim-İş Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları; Türk Millî Eğitiminin Amaçları doğrultusunda güzel sanatlar bilgisi kazandırmak, sanatın görsel bir iletişim formu olarak kullanılmasını ve değerlendirilmesini sağlamak, yaratıcılığı geliştirmek, kendini ifade yollarını ve sanatsal ifade beceri ve tekniklerini öğretmek, estetik duyguları geliştirmek ve estetik kişilik kazandırmak, özgün düşünme kapasitelerini genişletmek, sorumluluk ve iş birliği duygularını geliştirmek, tasarım yetilerini ortaya çıkarmak, öğrencilerin sanatı üreten ve bilinçli olarak tüketen bireyler olarak içinde yaşadıkları kültüre katkılarını, kültür ve tabiat varlıklarına sahip çıkmalarını sağlamaktır (Kurtuluş, 2000:209).

İlköğretim okulu haftalık ders çizelgeleri, 1992-1993 ve 1994-1995 eğitim-öğretim yıllarında değişmiştir. Çizelgeler aşağıdaki gibidir:

Tablo 11: 1992 ve 1994 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi ve İş Eğitimi Dersi

Dersler	1992								1994								
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	
Resim-İş	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	
İş Eğitimi	-	-	-	3	3	3	3	3	-	-	-	3	3	3	3	3	
Ders Saatleri Toplamı	30	30	30	30	30	33	33	33	30	30	30	30	30	30	30	30	
Kaynak: TD 1992/2369; Aktaran: Kurtuluş, 2000:198									Kaynak: TD 1994/2414								

1997-1998 ve 1998-1999 eğitim-öğretim yıllarında ilköğretim okulu haftalık ders çizelgesinde resim-iş ve iş eğitimi derslerinin ağırlığı yeniden değişmiştir:

Tablo 12: 1997 ve 1998 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi ve İş Eğitimi Dersi

Dersler	1997								1998								
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	
Resim-İş	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	
İş Eğitimi	-	-	-	2	2	2	2	2	-	-	-	3	3	3	3	3	
Ders Saatleri Toplamı	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	
Kaynak: TD 1997/2481; Aktaran: Kurtuluş, 2000:199									Kaynak: TD 1998/2492								

1985-1986 ve 1991-1992 eğitim-öğretim yılları arasında ortaokul haftalık ders çizelgelerinde resim-iş dersinin durumu şu şekildedir:

Tablo 13: 1985-1986-1987 ve 1991 Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi

Dersler	1985			1986			1987			1991		
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Resim-İş	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Ders Saatleri Toplamı	33	33	33	34	34	34	31	31	31	30	30	30
TD 1985/2195				TD 1986/2216			TD 1987/2240			TD1991/2343		

1985-1986 ve 1987-1988 eğitim-öğretim yıllarında lise haftalık ders çizelgesi değişmiştir. Bu çizelgede resim dersinin içinde yer aldığı dersler ile sanat tarihi dersinin ders saatleri şöyledir:

Tablo 14: 1985 ve 1987 Resim Seçmeli Dersi Haftalık Ders Çizelgesi

Dersler	1985						1987					
	4	5 Fen	5 Ede	6 Fen	6 Mat	6 Ede	4	5 Fen	5 Ede	6 Fen	6 Mat	6 Ede
Seçmeli Dersler	2	2	2	1	1	1	2	4	4	4	4	4
Ders Saatleri Toplamı	35	35	35	35	35	35	33	33	32	32	32	32
Kaynak: TD 1985/2196; Aktaran: Kurtuluş, 2000:212							Kaynak: TD 1987/2240					

1991-1992 eğitim-öğretim yılında liselerde kredili sisteme geçilmiş ve bu sistem 1995-1996 eğitim-öğretim yılında kaldırılmıştır. Açıklamalarda programın amacı şöyle özetlenmektedir: “Beş döneme göre ayrı ayrı ele alınan programlar; plastik sanatların temel kavramlarını ve yöntemlerini tanıtmak, sevdirmek amacıyla hazırlanmıştır.” (md.2 Aktaran: Kurtuluş, 2000:216)

1991- 1992 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan lise haftalık ders çizelgesinde resim dersinin de içinde yer aldığı seçmeli derslerin durumu şöyledir:

Tablo 15: 1991 Resim Seçmeli Dersi Haftalık Ders Çizelgesi

Dersler	1991						
	1	2 Sos B. ve Ede.	2 Fen	2 Mat	3 Sos. B. ve Ede.	3 Fen	3 Mat
Seçmeli Dersler	2	4	2	2	4	4	4
Ders Saatleri Toplamı	30	30	30	30	30	30	30
Kaynak: TD 1991/2343; Aktaran: Kurtuluş, 2000:213.							

1.6.2. 1998 Lise Resim Programı: Programın açıklamalar bölümünde, sanat dersleri programlarının öğrencileri sanat etkinliklerine yöneltecek, estetik duyguların gelişimini ve buluş yapılmasını sağlayacak nitelikte olması gereğine işaret edilmektedir. Programın amacı, sanatı seven, duyarlı bireyler yetiştirmek olarak özetlenmiştir (Kurtuluş, 2000:218).

Bu programda, daha önceki programlarda dikkat edilen bölgesel farklılıklara uyarlanabilirlik ilkesinden vazgeçilmiştir. Programa merkezî bir kimlik kazandırılmıştır. Programda “sanat için eğitim” anlayışı görülmektedir (Kurtuluş, 2000:219-220).

1.7. 2000-2011 DÖNEMİ

2000 yılından günümüze kadar olan ders saati değişiklikleri ilköğretim ve ortaöğretim olarak iki ayrı bölümde aşağıda sıralanmıştır:

1.7.1. İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgeleri (2000-2011)

- Talim ve Terbiye Kurulunun 04.09.2001 tarihli ve 339 sayılı kararı uyarınca, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan iş eğitimi dersinin haftada 3 saatten 2 saate indirilmesine karar verilmiştir.
- Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarihli ve 192 sayılı kararı uyarınca, zorunlu dersler arasında yer alan “görsel sanatlar” dersinde “resim-iş” programı uygulanacaktır.

Düzenleme uyarınca, görsel sanatlar ve müzik derslerinin ders saatleri 4. sınıftan itibaren zümre öğretmenler kurulu kararı ile birleştirilerek ikişer saat olarak da okutulabilecektir. Bu durumda öğretim yılının bir döneminde 2 saat görsel sanatlar dersi, diğer döneminde de 2 saat müzik dersi okutulacaktır. Bu gibi durumlara bu derslerden alınan bir dönem notu yıl sonu notu olarak değerlendirilecektir.

Tablo 16: 2005 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Görsel Sanatlar Dersi Haftalık Ders Yüğü

Dersler	2005							
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1
Zorunlu Ders Saatleri Toplamı	27	27	27	26	26	28	28	28

- Talim ve Terbiye Kurulunun 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı kararı uyarınca, zorunlu dersler arasında yer alan “görsel sanatlar” dersinde “resim-iş” programı uygulanacaktır.

Tablo 17: 2010 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Görsel Sanatlar Dersi Haftalık Ders Yüğü

Dersler	2010							
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1
Zorunlu Ders Saatleri Toplamı	25	25	25	26	26	29	29	28

1.7.2. 2006 GÖRSEL SANATLAR DERSİ (1-8. SINIFLAR) ÖĞRETİM PROGRAMI

Günümüz bilişim çağında yaratıcı, girişimci, sorun çözücü, bilgiyi yapılandırıcı ve dönüştürücü bireylere ihtiyaç vardır. Özellikle, çoğu gelişmiş ve bazı gelişmekte olan ülkelerde “yapılandırmacılık” biçiminde tanımlanan “öğrenci merkezli” yeni bir eğitim uygulama modelinin hayata geçirildiği gözlenmektedir, bu modelin çağın ve günün gereklerine daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı, dersin genel amaçları, temel becerileri, öğrenme alanları, kazanımlar, etkinlik örnekleri, açıklamalar, Atatürkçülikle ilgili konular ve ara disiplinlerden oluşmaktadır (Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2006:6-9).

Program “Görsel Sanatlarda Biçimlendirme”, Görsel Sanat Kültürü” ve “Müze Bilinci” öğrenme alanlarından oluşmaktadır.

Program, her çocuğun yaratıcı olduğunu; farklı algı, bilgi, sezgi, duygu dünyası ve geçmiş hayat tecrübesine sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Programla birlikte 2005 yılında belirlenmiş olan dersin haftalık ders saatlerinde bir değişiklik olmamıştır.

1.7.2. Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgeleri (2000-2011)

Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarihli ve 193 sayılı kararı uyarınca, Lise, Anadolu Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal

Bilimler Lisesi, Spor Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Meslek Lisesi, Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise, Anadolu Teknik lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Anadolu Sağlık Meslek Lisesi haftalık ders çizelgeleri yeniden belirlenmiştir.

Bu araştırmanın daha önceki verileri ile ilişkili olması açısından sadece genel lise ders programlarındaki resim dersinin haftalık ders yükünün verilmesi uygun görülmektedir. Genel liselerin fen bilimleri, sosyal bilimler, Türkçe-matematik ve yabancı dil alanlarında resim dersi seçmeli ders kapsamında olup 2 saattir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılında liseler tekrar dört yıla çıkarılmıştır.

Talim ve Terbiye Kurulunun 11.09.2009 tarihli ve 151 sayılı kararı uyarınca, Lise, Anadolu Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Spor Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Meslek Lisesi, Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise, Anadolu Teknik lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Anadolu Sağlık Meslek Lisesi haftalık ders çizelgeleri yeniden belirlenmiştir.

Bu çizelgelerde resim, beden eğitimi ve müzik derslerinden sadece birinin seçilebileceği bir düzenleme yapılarak dersler zorunlu “ortak” ders kapsamına alınmıştır.

Genel liselerin fen bilimleri, sosyal bilimler, Türkçe-matematik ve yabancı dil alanlarında resim/müzik/beden eğitimi dersleri “birbirleri arasında seçimlik ders” olarak ortak dersler arasında yer almıştır. Bu derslerin haftalık ders çizelgelerindeki durumu aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 18: 2009 Genel Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Resim/Görsel Sanatlar Dersi Haftalık Ders Yüğü

Dersler	2009 GENEL LİSE (Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Türkçe-Matematik ve Yabancı Dil Alanlarında Resim/Müzik/Beden Eğitimi Derslerinin Ders Saati)			
	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
Resim/Müzik/Beden Eğitimi	2	1	1	1

1.8.2. 2009 GÖRSEL SANATLAR DERSİ (9, 10, 11 ve 12. SINIFLAR) ÖĞRETİM PROGRAMI

Talim ve Terbiye Kurulu 31.12.2009 tarihli ve 338 sayılı kararı ile “Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı”nı 2010–2011 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere kabul etmiştir.

Programda aşağıdaki açıklamalar ve gerekçelerle bir sunuş hazırlanmıştır:

“Ortaöğretimde görsel sanatlar eğitiminin amacı sanatçı yetiştirmek değil, sanatı seven bireyler yetiştirmektir. Sanat uğraşısında bulunan ve sanat yapıtıyla karşılaşarak onu değerlendiren kişide harekete geçen tüm zihinsel yeti ve süreçleri, duyu, duyum, algılama, imgeleme, düşünme, çağırışım gibi güçleri eğitmek sanat eğitimi ile gerçekleştirilebilir.

Ortaöğretim Görsel Sanatlar (Resim) Dersi Programı, ‘Görsel Sanat Kültürü’, ‘Görsel Sanatlarda Biçimlendirme’, ‘Tarihî Çevre ve Müze Bilinci’ olarak üç öğrenme alanı altında yapılandırılmıştır. Bu öğrenme alanlarında ‘sanat eleştirisi’, ‘sanat tarihi’, ‘estetik’ ve ‘uygulama’dan oluşan dört sanat disiplini birleştirilerek alınmıştır. Öğrenci kazanımları ve etkinlik örnekleri bu doğrultuda hazırlanarak sunulmuştur. Programın oluşturulmasında, öğrenciyi aktif, katılımcı ve sorunları araştırmacı bir birey hâline getiren ‘öğrenci merkezli yaklaşımlar’ temel olarak alınmış, kuramsal anlatım ve tekrardan uzak, bireysel öğrenmeyi destekleyecek nitelikte yapılandırılmıştır. Bu program, bir sanat eseriyle karşılaşıldığında nasıl bakılması gerektiğini bilen, sanatı yaşamının bir parçası olarak gören, duyu, düşünce ve izlenimlerini özgün sanatsal tasarımlara dönüştüren, tarihî ve kültürel değerlerimize duyarlı, evrensel düşünceye sahip, sanattan tat alan, özgüveni gelişmiş, yaratıcı ve üretken, eleştirel bakış açısına sahip, doğayı seven, çevreye saygılı, Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, ulusal ve kültürel değerlerini kavramış, laik, demokratik, barışçı ve çağdaş nesiller yetiştirilmesini hedeflemektedir.” (MEB, 2009:11)

Programın gerekçeleri ise aşağıdaki gibidir:

- “Bilimsel ve teknolojik gelişmeler,
- Eğitim bilimlerinde öğretme/öğrenme anlayışında gelişmeler,
- Eğitimde kaliteyi ve eşitliği artırma ihtiyacı,
- Bireysel ve ulusal değerlere karşı duyarlılığın geliştirilmesi ihtiyacı,
- İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Programı ile bütünlüğünün sağlanması,

ihtiyacı,

- Yatay ekseninde dersler arası ve dikey ekseninde her bir dersin kendi içinde kavramsal bütünlük sağlanması zorunluluğu,
- Ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarında yenilikler,
- Sanat eğitimi öğretim yöntemlerindeki çağdaş gelişmeler.” (MEB, 2009:12)

Talim ve Terbiye Kurulunun 20.07.2010 tarihli ve 76 sayılı kararı uyarınca, Lise, Anadolu Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Spor Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Meslek Lisesi, Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise, Anadolu Teknik lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Anadolu Sağlık Meslek Lisesi haftalık ders çizelgeleri yeniden belirlenmiştir.

Bu çizelgelerde resim ve müzik dersleri bir önceki düzenlemedeki gibi bağlı bırakılırken beden eğitimi dersini 2 saatlik bir ders niteliğiyle iyileştirip özgürlüğüne kavuşturan bir ortak dersler katalogu hazırlanmıştır.

Genel liselerin fen bilimleri, sosyal bilimler, Türkçe-matematik ve yabancı dil alanlarında resim/müzik/beden eğitimi dersleri “birbirleri arasında seçimlik ders” olarak ortak dersler arasında yer almıştır. Bu derslerin haftalık ders çizelgelerindeki durumu aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 19: 2010 Genel Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Resim/Görsel Sanatlar Dersi Haftalık Ders Yüğü

Dersler	2010 GENEL LİSE (Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Türkçe-Matematik ve Yabancı Dil Alanlarında Görsel Sanatlar/Müzik Ders Saati)			
	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
Resim/Müzik	1	1	1	1

2. SONUÇ VE ÖNERİLER

2.1. Yapılan araştırmada geçmişten günümüze resim ve el-işleri, sanat eğitimi, resim-iş eğitimi, resim ve görsel sanatlar gibi isimlerle ele alınan dersin adı kadar haftalık ders çizelgelerindeki ağırlığının da değişken olduğu ortaya çıkmıştır. Ne yazık ki geçmişten günümüze dersin saati haftada 4 saatlerden 1 saate kadar indirilmekle kalmamış;

ortaöğretimde özellikle de son yıllarda yapılan düzenlemelerle adeta ders programlarının dışında bırakılabilmesinin de yolu açılmış ve seçmeli ders konumuna getirilmiştir. Bu nedenle görsel sanatlar dersinin haftalık ders saati tüm kademelerde en az iki saate “zorunlu ders” niteliği ve kapsamında çıkarılmalıdır.

2.2. Atatürk’ün sanatla ilgili en yaygın ve bilinen özdeyişi “Sanatsız kalan bir toplumun hayat damarlarından biri kopmuş demektir.” biçimindedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti 2000’li yıllardan sonra yapılan yeni düzenleme ve öğretim programları değişikliklerine rağmen daha hızlı bir şekilde hayat damarlarından birini kaybetmiştir. Sanatın bir ülkede var olabilmesi, öncelikle sanatın onsuz olamayacağı sanattan anlayan ve sanat eseri/sanatçıyı değerlendirebilecek bir toplumun varlığına bağlıdır. Bu toplumun varlığı da ancak sanat eğitimi ile mümkündür. Bu gerçekten hareketle “iyi” öğretim programları, “iyi” öğretici/rehberler, “iyi” sanatçılar, “iyi” sanat eserlerinin yanında “iyi” izleyici/alılmayıcı/alıcı da şarttır. Bu, ancak ve ancak sistematik olarak okul öncesini de kapsayan, teferruatları iyi dengelenmiş yapıcı öğretim programları ve bu öğretim programlarını uygulamaya gönüllü sanat eğitimcileri ile olabilir. Sanat eğitiminin ağırlığını diğer alanlar üzerindeki etki ya da baskısını göz ardı etmeden ülkenin sanat eğitimi politikası derhal yeniden oluşturulmalıdır.

3. KAYNAKÇA

- Etike, S. (2001). *Cumhuriyet dönemi resim eğitimi (1923-1950)*. Ankara: Güldiken Yayınları.
- Kurtuluş, Y. (2000). *Türkiye’de sanat eğitimi tarihi (1950-1999)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- MEB (2006), *Görsel sanatlar dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2009), *Ortaöğretim görsel sanatlar dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 20.07.2010 tarihli ve 76 sayılı kararı.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 04.09.2001 tarihli ve 339 sayılı kararı.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarihli ve 192 sayılı kararı.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı kararı.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarihli ve 193 sayılı kararı.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 11.09.2009 tarihli ve 151 sayılı kararı.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 31.12.2009 tarihli ve 338 sayılı kararı.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 20.07.2010 tarihli ve 76 sayılı kararı.
- Tonguç, İ. H. (1932). *Resim-elışleri ve san’at terbiyesi*. İstanbul: Muallim A. Halit Kitaphanesi.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.